

ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

S:t Lukas utbildningsinstitut

Psykioterapeutprogram, 90 hp

Examensuppsats på avancerad nivå, 15 hp

Vårterminen 2017

**Balansakten i det psykioterapeutiska arbetet med män
som köper sexuella tjänster**

**The balancing act in psychotherapeutic work with men
who buy sexual services**

Författare:

Hanna Sjöstedt

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Bakgrund	1
2.1	Teori.....	2
2.2	Forskning.....	4
3	Syfte och frågeställningar	6
4	Metod.....	6
4.1	Undersökningsdeltagare	6
4.2	Datainsamlingsmetoder.....	7
4.3	Bearbetningsmetoder.....	7
4.4	Genomförande	8
5	Forskningsetiska frågeställningar	8
6	Resultat	8
6.1	Balansakt.....	9
6.2	Förståelse.....	11
6.3	Förakt.....	13
6.4	Förförelse	14
6.5	Brottet	15
7	Diskussion	16
7.1	Metoddiskussion.....	16
7.2	Resultatdiskussion.....	17
7.3	Förslag till fortsatt forskning.....	19
	Referensförteckning.....	21
	Bilaga 1.....	24
	Bilaga 2.....	25

Sammanfattning/abstract

Inledning: I och med den unika svenska sexköpslagen som infördes 1999 som innebär kriminalisering av köp av sexuella tjänster, har fokus hamnat på den köpande parten i prostitutionen. Vid sidan av kriminaliseringen framhålls vikten av att öka insatserna som riktas mot sexköparna. En av befintliga insatser för att bekämpa prostitution är psykoterapi/samtalsbehandling. Syftet med studien är att öka kunskapen om psykoterapi med målgruppen män som köper sexuella tjänster utifrån hur de behandlande psykoterapeuterna upplever behandlingsprocessen.

Frågeställning: Hur upplever psykoterapeuter psykodynamiska psykoterapier med män som köper sexuella tjänster?

Metod: En kvalitativ metod med deskriptiv och explorativ ansats har använts. Sju psykoterapeuter som arbetar eller har arbetat psykoterapeutisk med män som köper sexuella tjänster har intervjuats. Det transkriberade intervjumaterialet har analyserats med tematisk analys.

Resultat: Studiens resultat presenteras med fyra teman där balansakt är ett övergripande tema. Förståelse med underteman förklaringsmodeller och förhållningssätt, förakt med undertema äckel, förförelse samt brottet.

Diskussion: Resultatet diskuteras utifrån perversionsbegreppet.

Motöverföringskänslor av förakt och äckel stämmer överens med tidigare forskning och teori. Temat förförelse diskuteras utifrån att det skulle kunna vara skamligt att som psykoterapeut känna sig förförd eller attraherad och förledd i relation till patienter. Balansgången mellan att acceptera och patologisera lagbrottet och det avvikande beteendet diskuteras.

Nyckelord: Prostitution, könsköpare, perversion, köp av sexuell tjänst, tematisk analys

Introduction: Sweden has since 1999 a prostitution legislation that prohibits sex purchase. Focus has shifted towards the buyer in prostitution. Apart from the criminalisation of sexual purchase actions to reduce prostitution pointed at the buying part is highlighted. One of the available actions is psychotherapy. The objective of the study is to increase the knowledge about psychotherapy focused on males that purchase sexual services from the experience of psychotherapists treating them.

Question: How do psychotherapists experience psychodynamic psychotherapy with men who buy sexual services?

Method: A qualitative method with a descriptive and explorative onset has been used. Seven psychotherapists that work with or have worked with men that purchase sexual services have been interviewed. The transcribed material has been analyzed using thematic analysis.

Result: The result of the study is presented with four themes with the balancing act as an overall theme; Understanding with sub-themes explanation models and approaches; Contempt with sub-theme disgust; Seduction and The crime.

Discussion: The results are discussed from the perversion concept. Countertransference emotions of contempt and disgust agree with earlier studies and theories. The theme of seduction is discussed from the perspective that it is shameful for a psychotherapist to feel seduced or attracted and beguiled in relation to the patients. The line between accepting and pathologising the illegality and the abnormal behavior is discussed.

Keywords: Prostitution, sex buyers, perversion, purchase of sexual service, thematic analysis

1 Inledning

Prostitution handlar inte om fattigdom, drogmissbruk eller social utsatthet hos de som säljer sex. Detta är en av kärnpunkterna i Kajsa Ekis Ekman's föreläsning, "10 moderna myter om prostitution – och varför de inte stämmer" som hölls på en konferens om Sexhandel på Scandic Klara i Stockholm 5 september 2016 (arrangerad av Talita som är en ideell förening som erbjuder akut skydd och långsiktigt stöd till kvinnor som utnyttjats i prostitution, pornografi eller människohandel för sexuella ändamål). Kajsa Ekis Ekman menar att orsaken till att prostitution existerar är att män köper sex.

Den feministiska rörelsen i Sverige har sedan 1800-talet drivit kravet om ett uppmärksammande av männens roll och ansvar i prostitutionen. Bilden av sexköparen har förändrats och i och med den unika svenska sexköpslagen som infördes 1999 (Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster, SFS 1998:408), som kriminaliserar köp av sexuella tjänster, har fokus hamnat på den köpande parten i prostitutionen (Lennartsson, 2006).

Vid sidan av kriminaliseringen framhålls vikten av att öka insatserna som riktas mot sexköparna (SOU 2010:49). Antal män som söker hjälp för att de upplever att deras köp av sexuellt umgänge är destruktivt ökar vilket har bidragit till skapandet av ett terapeutiskt utrymme för män som köper sexuella tjänster (Lennartsson, 2006). Kjellgren och Svedin (2012) har visat att samtalsbehandling riktad mot personer med sexuellt missbruk innefattande köp av sexuella tjänster minskar sexmissbruket och förbättrar den psykiska hälsan. Det finns ett fåtal studier där insatser riktade mot köpare av sexuella tjänster studeras utifrån behandlarnas perspektiv. Denna studie syftar till att undersöka det terapeutiska utrymmet för män som köper sexuella tjänster, genom att belysa hur det är att bedriva dessa behandlingar, utifrån de behandlande psykoterapeuternas upplevelser av behandlingsprocesserna.

2 Bakgrund

Den teoretiska bakgrunden inleds med en definition av prostitution, aktuellt kunskapsläge i Sverige gällande prostitution samt prevalens vad gäller köp av sexuella tjänster. Perversionsbegreppet går igenom för att belysa processer i behandling av patienter som köper sexuella tjänster.

Forskning gällande behandling av män som köper sexuella tjänster går igenom. Det som handlar om psykoterapeuternas upplevelser av behandlingen med män som köper sexuella tjänster finns endast med som delar av studierna.

2.1 Teori

2.1.1 Prostitution

Det finns ingen enhetlig definition av prostitution. Boman och Greens (2010) definition av prostitution är ”att köpa och sälja sex var när två kroppar möts fysiskt och där ett tydligt betalningsförfarande fanns.” (s. 8). Mujaj och Netscher (2015) definierar prostitution enligt följande: ”När minst två parter köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning (vanligen ekonomisk), vilken utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten.” (s. 15). Båda dessa definitioner anger att pengar men även andra betalningsmedel kan användas i köpet av sexuella tjänster. När det gäller begreppet prostitution finns även andra sätt att benämna köp av sexuell tjänst, när det gäller studier med unga används ofta begreppet sex mot ersättning (ibid.).

2.1.2 Prevalens

2014 uppgav 0,8% av svenska män att de någon gång de senaste 12 månaderna hade köpt sexuella tjänster (Mujaj & Netscher, 2015). 10,2% av männen och 0,1% av kvinnorna uppgav att de någon gång i sitt liv betalat för att ha sex med någon (Svedin et al., 2012). 0,8% av männen och 0,6% av kvinnorna uppgav att de någon gång i sitt liv tagit emot ersättning för sex (ibid.). Under ett års tid (1/10 2009 – 30/9 2010) hade KAST-verksamheterna (verksamheter inom socialtjänsten, Köpare Av Sexuella Tjänster, som finns i Stockholm, Göteborg och Malmö) kontakt med 113 personer som hade köpt sexuella tjänster (ibid.).

2.1.3 Perversionsbegreppet

I svenska akademins ordlista definieras perversion som en förvrängd inriktning av driftslivet. Nationencyklopedin definierar perversion (senlatin *perve'rsio* omvridning, förvridding, av latin *perve'rt* vända upp och ner, kasta över ända, fördärva) som ett nedsättande ord för avvikande sexuellt beteendemönster.

Janson (2006) gör en ansats att utifrån tre psykoanalytiker, Sigmund Freud, Janine Chasseguet-Smirgel och Robert Stoller, förmedla en förståelse för hur psykoanalysen ser på perversionsbegreppet. Janson menar att gemensamt för många psykoanalytiker är att det gällande perversionsbegreppet finns en syn att det härrör från en narcissistisk kränkning där perversionens uppgift blir att täcka över det narcissistiska såret eller att ”dölja, förneka och förvränga skräckingivande fakta” (s. 5). Janson tar upp ett avgörande bidrag från Sigmund Freud gällande perversionsbegreppet, som innebär förståelsen för ett försvar som kallas jag-klyvning. Jag-klyvning innebär att hålla två verkligheter vid liv samtidigt, för att individen ska slippa avstå från en förbjuden handling och samtidigt slippa straff för denna. Lennartsson (2006) menar att termen perversion, som traditionellt sett har innefattat beteenden som voyeurism, pedofili, exhibitionism och fetischism har utökats till att även omfatta könsköpare, då köp av sexuella tjänster beskrivs som ett beroendebeteende i form av en sexuell avvikelse.

Stoller (1979) analyserar perversa handlingar eller symptom utifrån individens förutsättningar och olika formande faktorer såsom personlig historia och erfarenheter samt position i familjen eller samhället. Han använder sig av begreppet script för att förstå hur sexuella fantasier byggs upp likt ett manus. Han menar att sexuell upphetsning kräver ett fientligt inslag för att vara intressant. På ena änden av kontinuumet upphetsning finns sexuella perversioner, som Stoller kallar "the erotic form of hatred". Stoller betonar att perversa handlingar har inslag av dehumanisering, där individen regredierar och ser den andra som ett ting för att kunna ge denne en roll i sitt sexuella fantasimanus.

McDougall (1996) ställer sig till att börja med kritisk till begreppet perversion eftersom det har en nedsättande innebörd; hon vill i stället betona att psykologiska symptom är individens försök att bota sig själv som har varit nödvändiga för individens överlevnad. Hennes definition av perversion innebär sexuella kontakter med likgiltighet för den andres behov och önskemål. McDougall beskriver processer i arbetet med patienter med ett sexuellt missbruksbeteende, och hon menar att "primitiva känslotillstånd, genomsyrade av oral och anal sadism och erotik" (s. 231) kommer fram. McDougall resonerar vidare kring hur perversa psykoanalytikerna är som behandlar och intresserar sig för de så kallade perversa patienterna. Hon resonerar kring förhållandet mellan symptombildning och kreativitet och drar parallellen till att Freuds definition av perversion var likt den för sublimering. "Har vi ersatt vår voyeuristiska längtan efter att tillskansa oss urscenens hemligheter med vår aktningvärda strävan efter kunskap?" (s. 262). Sociala värderingar är en viktig faktor i det psykoterapeutiska arbetet och McDougall beskriver balansgången mellan att acceptera och patologisera avvikande beteenden. Den neutrala hållningen i psykoterapi innebär att psykoterapeuten inte bedömer sina patienter utifrån moral, vare sig berömande eller fördömande. Om psykoterapeuter utsätter sina patienter för "påtryckningar att anpassa sig till *vårt* värdesystem [...] skulle mycket väl kunna resultera i en fullkomligt enastående pervertering av det psykoanalytiska idealet om strikt neutralitet!" (s. 271).

Utifrån en modell baserad på drifter och affekter analyserar Krause (2009) perversa ageranden i psykoterapi. Krause menar den perversa gestaltningen innefattar äckel och förakt, ibland långt innan den sexuella perversionen kommer upp i psykoterapin. Äcklet kan manifesteras i form av beteende, kläder, otrevlig lukt och till och med i form av urinerande utanför mottagningen. Det är viktigt att iaktta dessa fenomen och inte missta dem för ilska eller hat. Funktionen av de äckliga handlingarna är att hantera närhet till kroppen. Det finns ett starkt tabu mot äckel i motöverföringen. Patienten testar om terapeuten är kvar trots att hen betar sig äckligt, innan de perversa handlingarna tas upp. Överföringen hos de perversa patienterna pendlar mellan rädsla för att bli bortstött och uppfattningen att de kan inkludera terapeuten i sina erotiska fantasier (ibid.).

2.2 Forskning

En sökning i databasen Psychinfo med sökorden psychotherapy, prostitution och sex (endast full text) ger 19 träffar. Den enda av dessa som behandlar psykoterapi med sexköpare är ett kapitel ur en bok (Sandin & Kandell, 2007) där författarna berättar om sitt arbete med säljare och köpare av sexuella tjänster, vilket beskrivs i en svensk studie av Boman och Green (2010) som går igenom nedan.

Ett område som tangerar psykoterapi med män som köper sexuella tjänster är behandling av sexualbrottslingar. Vad som innefattas i sexualbrott är olika i olika länder, beroende på lagstiftningen. Enligt Svensk Lag innebär sexualbrott att någon utsätts för en sexuell handling mot sin vilja eller att den som utsätts är under 15 år. I Sverige räknas sexköpsbrott in under sexualbrott (<https://polisen.se/Lagar-och-regler/Om-olika-brott/Sexualbrott/>). Utanför Sverige finns ett väletablerat professionellt fält gällande behandling av sexualbrottslingar, men då räknas sexköp i de flesta fall inte in, trots att sexualbrottslingar väcker starka känslor av rädsla, ilska, äckel och makaber nyfikenhet. Dock är kunskapen liten om effekten av behandlingar av sexualbrottslingar (Hanson, 2014). Dean and Barnett (2011) har i inledningen av sin studie sammanställt forskning gällande hur psykoterapeuter påverkas av att arbeta psykoterapeutiskt med sexualbrottslingar. Det finns många studier som visar negativa effekter, som förändringar i tankar, känslor och beteenden hos psykoterapeuterna. Det finns även forskning som visar på positiv påverkan beträffande psykoterapeuternas välmående och att detta kan mildra de negativa effekterna. De positiva effekterna handlar om att psykoterapeuter upplever arbetet med sexualbrottslingar belönande och meningsfullt i form av att de skyddar allmänheten, bidrar till brottslingarnas förändring och välmående och ett positivt professionellt sammanhang med kollegor och handledning. Dean and Barnett undersökte 11 psykoterapeuters erfarenheter av individuell behandling med sexualbrottslingar. Resultatet stödjer delvis tidigare forskning gällande syn på sig själv och andra (mest negativt men även positivt) och påträngande tankar eller bilder. Övriga teman var: En betungande ansvars känsla för behandlingen, upplevelse av den terapeutiska relationen som bland annat innehöll gränsutmaningar och förförelse, professionell utveckling och nöjdhet, individuell behandling (försvårande eller tillfredställande), vikten av stöd utifrån samt omgivningens/ miljöns påverkan.

Inför och utifrån sexköpslagen har ett 20-tal omfattningskartläggningar gjorts i Sverige, utifrån att Regeringen 1998 gav Socialstyrelsen i uppdrag att löpande följa prostitutionens utveckling i Sverige samt 2007 att utvärdera och utveckla arbetet inom kommunerna som rör insatser riktade till sexköpare, KAST-verksamheterna. 2013 fick Länsstyrelsen i Stockholm ytterligare uppdrag gällande kartläggning och omfattning av prostitutionen i Sverige. Dessa har lett till en gedigen kunskap om prostitution såsom utbredning, omfattning, trender, kontaktvägar och vilka det är som köper och säljer sexuella tjänster, i Sverige och utomlands (Svedin, Jonsson, Kjellgren, Priebe, 2012; Mujaj & Netscher, 2015). Intresset för den köpande

parten i prostitutionen har ökat, i samband med lagens tillkomst. Mansprojektet som inleddes 1989 som en del av Prostitutionsgruppen i Göteborg resulterade i en mer individualiserad syn på männen som köper sexuella tjänster samt i förlängningen till KAST-projektet i Göteborg som startade 1997. I dag är KAST en del av socialtjänstens arbete och motsvarande grupper finns nu även i Stockholm och Malmö. Kjellgren & Svedin (2012) har undersökt effekterna av samtalsbehandlingen i denna verksamhet med resultat som tyder på att behandlingen fungerat bra och har bidragit till minskat sexmissbruk och en förbättrad psykisk hälsa.

Mansprojektet utmynnade i boken *Könsköparna* av Sandell, Pettersson, Larsson och Kousmanen (1996) som hade sett att männen (vilket det i princip uteslutande är) som köper sexuella tjänster var osynliga och anonyma. Utifrån huvudsyftet att försöka reda ut varför män "egentligen" går till prostituerade hade Sandell et al. ambitionen att finna metoder och strategier för att nå, arbeta med och erbjuda stöd och hjälp till de könsköpande männen. Deras långsiktiga vision var att minska mäns benägenhet att köpa sexuella tjänster och därmed minska prostitutionen. Sandell et al. resonerar utifrån de mönster de har kunnat se i männens liv kring tänkbara åtgärder på tre olika nivåer, strukturella, allmänna och individuellt inriktade insatser. Som strukturella åtgärder diskuteras förbud mot köp av sexuella tjänster, som ju genomfördes 1999. Som allmänna åtgärder diskuteras information och attitydförändrande arbete med målet "att få män att förstå att det är omanligt, omodernt och i grunden omänskligt att köpa sex." (s. 272). Som individuella insatser diskuteras erbjudanden om samtal kring sex och sexuella problem.

"När sexualitet kopplas till ömsesidighet, jämlikhet och genuin närhet mellan två människor, utesluter det också möjligheten att objektifiera, manipulera och "köpa" varandra - och därmed också prostitutionen." (Sandell et. al, s. 174).

Mycket av forskningen på prostitution har utgått ifrån ett sociologiskt perspektiv. Boman och Green (2010) har utifrån sex års behandlingsarbete på RFSU-kliniken med 30 män som köper och 25 kvinnor som säljer sex undersökt de inre psykologiska drivkrafterna bakom prostitution. De teman som beskriver psykoterapierna är: Beroende-oberoende; Skam-skamlöshet-förakt; Makt-maktlöshet; Idealisering-nedvärdering. Psykoterapeuterna upplevde en svårighet att skapa en stabil arbetsallians med de sexköpande männen, de upplevde att männen var ambivalenta i sina försök att skapa en tillitsfull relation och hos några av dem fanns en idealiserad föreställning av psykoterapeuten som någon som skulle rädda dem. Studien visar att det trots svårigheterna är möjligt att arbeta psykoterapeutiskt i ett förändringsarbete med män som köper sexuella tjänster.

"Det kan verka som en omöjlig uppgift att inleda en psykoterapi med en människa som huvudsakligen agerar i stället för formulerar och som inte tror att det kan föra något gott med sig att släppa någon annan in på livet." (Boman & Green, s. 27).

Boman och Green (2010) beskriver viktiga förutsättningar för att arbeta psykoterapeutiskt med män som köper sexuella tjänster. Patientens motivation beskrivs som avgörande och viktig att undersöka i inledningskedet. Möjligheten att kunna erbjuda långa behandlingskontakter på grund av målgruppens ofta komplexa problematik bedöms viktigt. Lång erfarenhet av psykoterapeutiskt arbete, kollegialt stöd samt regelbunden handledning bedöms nödvändigt för att förstå och få hjälp utifrån när det gäller att undvika att dras med i patientens starka oformulerade känslor, som ageras ut i stället för att tänkas och talas om. Detta kan handla om skam, vilket kan leda till undvikande att tala om det viktiga, eller risken för att psykoterapeuten trivs i en av patienten tilldelad idealiserad roll.

Då det endast finns ett fåtal studier som innefattar upplevelser hos de som behandlar de som köper sexuella tjänster, samtidigt som dessa insatser är en viktig del av att bekämpa prostitution, behövs mer kunskap inom området. För att kunna möta det ökande antal män som söker hjälp för att de upplever att deras köp av sexuella tjänster är destruktivt och för att kunna ge dem effektiv behandling finns det behov av ökad kunskap om hur dessa behandlingar upplevs utifrån de behandlande psykoterapeuternas perspektiv.

3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att öka kunskapen om psykoterapi med målgruppen män som köper sexuella tjänster utifrån hur de behandlande psykoterapeuterna upplever att det är att bedriva behandlingar med målgruppen.

Frågeställningen lyder: Hur upplever psykoterapeuter psykodynamiska psykoterapier med män som köper sexuella tjänster?

4 Metod

4.1 Undersökningsdeltagare

Olika mottagningar, kliniker och privatpraktiserande psykoterapeuter i Stockholm kontaktades via telefon eller e-post och tillfrågades om de mött personer som köper sexuella tjänster i sitt psykoterapeutiska arbete. Den första undersökningsdeltagaren tipsade om en psykoterapeut som arbetade med målgruppen och via dennas hemsida kontaktades ytterligare personer varav två kom att delta i studien. Ägaren av hemsidan tackade också ja till att delta. Parallellt hittades en undersökningsdeltagare via en psykoanalytisk skrift, och under intervju med denna person inkom tips från denna som ledde till kontaktuppgifter till ytterligare två undersökningsdeltagare som tillfrågades och tackade ja till att delta i studien.

Urvalet bestod därmed av sju undersökningsdeltagare som i sin psykoterapeutiska verksamhet möter eller har mött målgruppen män som köper sexuella tjänster. En av undersökningsdeltagarna var man, resten kvinnor. Sex stycken var legitimerade psykoterapeuter, den sjunde hade grundläggande psykoterapeututbildning (steg 1). Utöver detta var fem av dem socionomer, två var legitimerade psykologer och en var psykoanalytiker. Medelåldern var 63 år och medianåldern var 57 år. Undersökningsdeltagarna hade från 8 till cirka 30 års erfarenhet av psykoterapi med målgruppen. Alla arbetade utifrån en psykodynamisk grundsyn men inriktningarna varierade från mer psykoanalytisk till relationell och affektfokuserad, även inslag av kognitiv beteendeterapi och psykoedukativa insatser förekom.

4.2 Datainsamlingsmetoder

Studien är kvalitativ med en deskriptiv och explorativ ansats, och avser att öka kunskapen inom området psykoterapi med män som köper sexuella tjänster genom att beskriva upplevelser hos den undersökta gruppen. Data har samlats in genom kvalitativa semistrukturerade intervjuer som utgick från en intervjuguide (*bilaga 2*). Intervjuerna inleddes med en öppen fråga om upplevelserna av psykoterapi med målgruppen. Stort utrymme gavs under intervjuerna åt följdfrågor och fördjupningar utifrån hur undersökningsdeltagarna svarade. De mer specifika områdena i intervjuguiden togs upp i de fall som intervjun inte ledde in på de områdena. Bakgrundsfakta om undersökningsdeltagarna gällande ålder, utbildning och erfarenhet av målgruppen samlades in innan inspelningarna startade.

4.3 Bearbetningsmetoder

Metoden som har valts för att bearbeta materialet är kvalitativ tematisk analys enligt Braun and Clarke (2006). Enligt Langemar (2008) är analysmetoder som är språkliga och där resultatet presenteras i textform kvalitativa. Materialet, som innefattar den transkriberade texten från de sju intervjuerna, har bearbetats för att hitta teman som fångar någonting viktigt och synliggör mönster.

Braun and Clarke (2006) beskriver sex faser i den tematiska analysen. Den första fasen innebär att bekanta sig med materialet, vilket gjordes genom att transkribera intervjuerna från ljudfiler till skriven text och genom att läsa igenom intervjuerna flera gånger för att erhålla en god överblick över materialet. Detta gav initiala idéer av vad materialet handlar om. Den andra fasen innebär att generera initiala koder i hela materialet och att samla ihop relevant data för varje kod. Meningsbärande enheter, det vill säga ord, avsnitt eller meningar som var relevanta i förhållande till syfte och frågeställning markerades. Den tredje fasen innebär att söka efter teman genom att samla koderna i potentiella teman och samla all relevant data till varje tema. De meningsbärande enheterna bearbetades och dess innebörd tolkades i syfte att hitta gemensamma nämnare, vilket ledde till att de grupperades i teman. Den fjärde fasen innebär att förnya temana genom att kontrollera om temana

fungerar i relation till koderna och till hela datamängden genom att göra en tematisk karta över analysen. Den femte fasen innebär att förfina vad varje tema innehåller samt vad resultatet säger sammantaget genom att definiera och ge namn åt varje tema. I arbetet med materialet framkom initialt olika sätt att sortera och dela upp koderna, faserna som Braun och Clarke (2006) beskriver följdes på ett böljande sätt, fram och tillbaka. Under analysarbetet framkom andra teman som inte uppmärksammandes vid en första anblick. Temana förändrades under analysens gång, flöt runt och ändrade form innan de slutgiltigen tog den form de har i resultatdelen. Den sjätte fasen innebär att slutligen sammanfatta materialet under varje tema i rapporten vilket gjordes genom att presentera ett övergripande tema samt fyra huvudteman.

4.4 Genomförande

Intervjuerna genomfördes mellan maj och augusti 2016. Deltagarna hade i samband med att intervjuerna bokades in fått information om studiens syfte, antingen muntligt eller via e-post. I samband med intervjuerna fick deltagarna ett informationsblad (*bilaga 1*). Fem av intervjuerna genomfördes på deltagarnas arbetsplatser och två av intervjuerna genomfördes på allmän plats, utomhus och på ett café. Intervjuerna spelades in på mobiltelefon. De var mellan 37 och 56 minuter långa.

5 Forskningsetiska frågeställningar

Enligt Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor ska forskning utgå ifrån två riktlinjer: forskningskravet och individsskyddskravet. I individsskyddskravet ingår huvudkraven information, samtycke, konfidentialitet, konsekvenser och nyttjande (Langemar, 2008). Undersökningsdeltagarna fick information om studien via e-post eller telefon innan intervju bokades in, samt via ett informationsblad (*bilaga 1*) i samband med intervjun. Informationen innefattade syftet med studien samt att deltagande är frivilligt och innebär en intervju om ca 45 minuter vilken kan avbrytas om deltagaren önskar det. I informationsbladet står anvisningar om hur deltagarna kan nå studiens resultat i form av uppsatsen. För att inte röja någon av undersökningsdeltagarnas identitet kommer inte någon mottagning att nämnas.

6 Resultat

Fyra teman har vuxit fram som studiens resultat. Förståelse med underteman förklaringsmodeller och förhållningsätt, förakt med undertema äckel, förförelse samt brottet. Det övergripande temat balansakt går som en röd tråd genom alla teman.

Tabell 1. Schematisk tabell av studiens resultat

Exempel på koder	Teman	Övergripande tema
Intressant att förstå problematiken, vad som ligger bakom	Förståelse Underteman: Förklaringsmodeller; Förhållningssätt	Balansakt
Impuls att läxa upp	Förakt Undertema: Äckel	
Närheten till en slags sexuell upphetsning hos en själv	Förförelse	
Brottet ligger ju utanför	Brottet	

6.1 Balansakt

Upplevelsen av en balansakt går som en röd tråd genom psykoterapierna med män som köper sexuella tjänster, genom de olika aspekterna av behandlingen. Det är en utmaning för terapeuten att upprätthålla balansen och det är lätt att halka ner i det ena eller andra diket, vilket kan innebära att processen blir lidande.

Det framkommer att det är en balansakt att hela tiden ta hänsyn till patientens bakgrund och eventuella trauman men att också kunna vara lite hård för att få patienten att tänka till kring sitt beteende.

”Att medvetandegöra hela tiden. Vara med. Ruska om lite. För liksom att många påbörjar sakerna, jag hamnade här och där. Och jag säger man hamnar ingenstans. Jag kan också vara lite hård ibland, för att komma igenom lite försvar såhär. Fast det beror ju naturligtvis på vilken människa det är naturligtvis. Men det finns ju också [...] en del övergrepp och sådär som man också får ta hand om.”

”En absolut förutsättning för att man ska komma närvart som behandlare är ju att man inte blir moraliserande förstås. Och det har de, det har de tillräckligt inom sig själva. [...] Så att det är ju verkligen balansera om man ska ha kvar behandlingskontakten.”

En viktig del av en psykoterapeutisk kontakt är alliansen mellan psykoterapeuten och patienten. För att bygga upp en stark allians i psykoterapierna med denna målgrupp beskrivs vikten av att balansera lyssnandet och att utmana patientens försvarsstruktur.

”Alltså de knyter an väldigt fort. Och jag tror att det beror på den här lättnaden, att äntligen får jag prata med någon som, eller får, törs prata med någon som faktiskt sitter kvar mitt i all den här skiten som jag berättar och som man själv mår illa av. Och jag får komma tillbaka.”

En balansakt beskrivs mellan att inte lägga några värderingar i männens beteende och att synliggöra hur den andra parten kan ha upplevt honom och övergreppet

som han utsatt andra för genom att hitta patientens empati och förmåga att mentalisera. Undersökningsdeltagarna beskriver hur de använder sina reaktioner i relation till patienterna i terapierna, genom att exempelvis använda känslan av att bli förförd genom att tillsammans med patienten fundera på om det är så han agerar tillsammans med kvinnor. Eller genom att förstå att äckelkänslan som psykoterapeuten fylls av handlar om att patienten äcklas av sig själv, och på så sätt få in skamkänslan i rummet. Undersökningsdeltagarna beskriver att de ofta hamnar i starka känslor, och hur de kan balansera och hantera dessa känslor i psykoterapierna så att det gagnar terapin och för processen framåt.

”Jag nog försöket alltså att inte lägga några personliga värderingar för det är klart att det måste ha varit så att av och till man undrade över, eller blev berörd av hur den som utsattes för det kände sig alltså. Det är ju ofrånkomligt. Men det är ju inte det som är, det som är viktigt är att veta om mannen i så fall förstod det alltså, hur han kände inför att den här lilla flickan nu, på nåt vis, upplevde nåt tvång i det hon gjorde med honom.”

”Om jag tycker liksom att det är obekvämt så kan jag ju säga att det där låter ju ganska så tufft och hårt. Att hur såg det ut innan, innan du nådde den här gränsen. Har du alltid varit intresserad av det. Så man får ju ta upp det på det viset. Men det är ju inte alltid behagligt, det kan jag ju säga.”

”Just det där att man har den här självklara tanken om att mina reaktioner har betydelse men jag ska inte agera ut dem liksom utan dem ska jag ha kontroll på. Ja det är ju det här tror jag att jag liksom har fått vända det till att försöka förstå, att bli nyfiken, att använda min nyfikenhet.”

Patienterna har ofta stött på fördömanden för sitt beteende i samhället. Även om ingen vet om vad de har gjort så finns det ändå ett fördömande enligt samhället. Balansakten för terapeuten blir att hantera att patienten är både offer och förövare genom att ha ett empatiskt förhållningssätt men samtidigt utmana patientens föreställningar om sig själv och den andra parten i prostitutionshandlingen.

”När man jobbar med en sån här människa är de ju på nåt vis både förövare och offer i en och samma person.”

Balansakten innebär ett pendlande mellan starka känslor och reaktioner, som innefattar förståelse, förförelse, förakt och äckel. Flera undersökningsdeltagare beskriver att de kommer i kontakt med en plågsam tomhet och ensamhet hos patienterna när de kommer bakom förförelsen. Att balansera skammen hos patienterna beskrivs som svårt, den förgörande skammen behöver lyftas upp och ses i ljuset.

”Jag tänker mig att skammen gentemot mig är nånting som man behöver ta i. För att komma åt liksom. För att sitter de där och skäms för att jag är kvinna också på nåt sätt, och kanske mer gentemot tror jag. Jag har tänkt så i alla fall, att det liksom är mer utifrån att de skäms för att jag är kvinna precis som deras partner. Det är där skammen ligger.”

Jag: Mm, och inte att du är kvinna som de som de köper av.

”Nej, för där gör de nån sån där enorm, de är verkligen, alltså de kvinnorna är ju liksom objekt. Det är liksom inte kvinnor som de räknar som kvinnor.”

Ett sätt att hantera balansakten som samtliga undersökningsdeltagare tar upp är yttre stöd i form av handledning och kollegialt stöd. Det yttre stödet kan också balansera upp det förakt och den oförståelse som undersökningsdeltagarna kan stöta på utifrån, från utomstående som har svårt att förstå hur undersökningsdeltagarna vill och kan arbeta med män som köper sexuella tjänster.

”Där är ju handledning jättebra också, eller nästan nödvändigt, att man liksom får hjälp att pusta lite sådär så att jag får fason på mina egna reaktioner. Det tycker jag har varit A och O.”

6.2 Förståelse

Undersökningsdeltagarna menar att psykoterapeutrollen innebär att ha en undersökande och förstående attityd samt att se människan bakom handlingarna. De beskriver att de upplever förståelse för patienternas problematik och svårigheter men beskriver också att det kan vara svårt att förstå hur patienterna kan göra som de gör. Undersökningsdeltagarna beskriver sitt intresse och sin nyfikenhet för att förstå bakgrunden till att patienterna har hamnat i att köpa sexuella tjänster och att den här problematiken är intressant för att det är ”nåt att ta i” till skillnad från problematik som innebär mer passivisering. Förståelsen innefattar en empati för patienterna och deras bakgrund, där trauman och övergrepp ofta finns med i bilden. Förståelsen medför att arbetet med män som köper sexuella tjänster är meningsfullt och uthärdligt. Det är en drivkraft att förstå bakgrunden till patienternas beteende. Förståelsen beskrivs även som en verksam komponent i behandlingsprocessen som bidrar till en god arbetsallians och minskar skammen hos patienterna.

”Jag tyckte att det var intressant alltså, det var ju därför jag började. Att förstå den här problematiken på nåt sätt. Vad det var som låg bakom.”

6.2.1 Förklaringsmodeller

Undersökningsdeltagarna beskriver hur de har olika förklaringsmodeller för patienternas problematik och svårigheter. Flera anser att patienternas problematik handlar om ett missbruksbeteende och ett beroende. Flera pratar om bakgrundsfaktorer som undvikande anknytning, frånvarande fäder, konflikter och brister i uppväxten. Den starka skammen nämns som en faktor som gör att patienterna väntar länge med att söka hjälp och som har påverkat deras möjlighet

att få hjälp tidigare. Förklaringsmodeller som tas upp är att beteendet att köpa sexuella tjänster handlar om försvar mot psykisk smärta, närhetsproblematik, sätt att hantera, döva och/eller reglera känslor, ett sätt att reducera ångest samt sexualisering som omvandling av problem. Förklaringsmodeller tas också upp gällande patienter som har svårt att sluta köpa sexuella tjänster, eller som återfaller i beteendet.

”Det är ju konflikter i sig alltså. Och de sitter tyvärr väldigt ofta i uppväxten. Det har börjat så. Och själva symptomet, vilket det nu är, för det är ju många olika typer av perversioner, det är ju ett sätt, det blir en tröst för mannen alltså, att ha det i sitt liv. Man kan ju förstå att det är viktigt också. Alltså det tycker jag att jag har upplevt ofta om jag tänker efter, att det är betydelsefullt att ha det här symptomet. Det hjälper ju inte men det lättar för stunden.”

6.2.2 Förhållningssätt

En annan aspekt av förståelsen handlar om behandlarens förhållningssätt i terapin och beskriver hur undersökningsdeltagarna agerar och intervenerar utifrån sin förståelse av patientens problematik. Undersökningsdeltagarna har många tankar och metoder för hur de på bästa sätt ska skapa ett förtroendefullt klimat i terapirummet som gagnar behandlingen. Samtliga undersökningsdeltagare anser att kontakt och relation är grundstenar i arbetet. Flera tycker att ett aktivt relationellt och affektfokuserat förhållningssätt fungerar bättre än ett traditionellt psykodynamiskt tillbakalutat förhållningssätt. Flera undersökningsdeltagare beskriver hur de har förändrat sitt förhållningssätt i terapisituationen utifrån sina erfarenheter och vad de har märkt fungerar bäst.

Undersökningsdeltagarna beskriver ett förhållningssätt som handlar om att vara närvarande tillsammans med patienten, att stå ut med de ofta svåra och avskräckande upplevelser och handlingar som beskrivs och att tillsammans med patienten sätta ord på det svåra. Det räcker inte att bara lyssna och förstå, utan det är viktigt att problematisera det svåra som patienterna sliter med. Det handlar om att medvetandegöra mönster för patienten. Undersökningsdeltagarna berättar om hur de förhåller sig för att stå ut med materialet som patienterna kommer med samt om hur de hanterar patienternas ibland omotiverade och flacka sätt.

”Det handlar om att gå in i var och ens inre värld och möta honom i det så som det ser ut.”

”Jag har blivit mer liksom möter upp på något sätt och försöker vara där de är, möta dem där de befinner sig genom att vara både ombändertagande tror jag men också reagera på att det där blir ju, vad svårt det blev nu eller att liksom på nåt vis ändå sätta ord på det där som är olustigt.”

”Jag jobbar på två spår, för dels jobbar jag mer affektfokuserat relationellt det är mer liksom djupgående långtgående spår för att böja självkänslan för att våga vara tillsammans med andra människor och så vidare, för att inte hamna i, för att reducera ångest och för att må bättre i sitt varande. Men sen så använder jag mig också av såna här tekniker, som blir mer KBT. Som

handlar om hur ska vi få stopp på beteendet. För vi kan ju inte bara prata om hur känns det i magen, för då kan det ta jättelång tid innan beteendet slutar.”

Samtliga undersökningsdeltagare anser att deras egna värderingar inte hör hemma i psykoterapisituationen. De anser att deras roll är att vara nyfikna på patienten och tillsammans med denne undersöka det som är problematiskt.

Undersökningsdeltagarna framhåller att ett moraliserande förhållningssätt kan skada tilliten i psykoterapirelationen och minska möjligheterna för en stabil allians att utvecklas. Det gäller att hantera de känslor och reaktioner som dyker upp och agera utifrån ett psykoterapeutiskt förhållningssätt.

”Och så ska jag liksom på nåt vis då ändå hantera den där reaktionen, hålla det här är ju liksom mina värderingar [...] min roll är inte här att döma utan jag har en annan uppgift.”

6.3 Förakt

Undersökningsdeltagarna har alla känt av förakt hos sig själva gentemot patienterna i behandlingarna med män som köper sexuella tjänster. Föraktet är en viktig del att hantera och sätta ord på. Föraktet kan vara en intensiv och kraftfull känsla eller vara mer dolt, som en impuls att förneka att patienten har utfört det hemska. Speciellt om psykoterapeuten är kvinna kan hon känna av en respektlöshet mot henne och hon kan ifrågasätta sin egen kvinnlighet. Det är som att patientens kvinnoförakt vänds mot henne själv i psykoterapeutrollen.

”Fast man kanske känner ibland, att helvete vad håller du på med för nåt. Eller att man kan tycka ibland att nu går du väl alldeles för långt för att det ska liksom vara, verkligen vara okej.”

”För det kan ju vara män som har behandlat kvinnor [...] ja de kan ju ha behandlat kvinnorna väldigt illa och väldigt slarvigt och vårdslöst.”

”Men i början är det ju ganska svårt att tugga i sig det, därför att det sticker så emot mina egna värderingar.”

Flera undersökningsdeltagare beskriver hur det blir när patienterna återfaller och köper sexuella tjänster under behandlingen. Undersökningsdeltagarna beskriver känslor av förakt och att de blir starkt provocerade av patienternas agerande.

”En impuls att läxa upp, att moralisera, att uttrycka min avsky och mitt avståndstagande för det som de håller på med.”

”Och så kom vi ingenstans liksom för han vägrade att ta ansvar. För skulle han misslyckas då så var det mitt fel. Och då sa jag att nu slutar vi, det är ingen idé att vi sitter och munbuggs. Nu får du gå och så ses vi nästa vecka. Och nästa vecka bokade han av. Och sen kom han gången efter och så talade han om att vet du vad jag gjorde när jag gick ifrån dig. Nä vad gjorde du? Då gick jag och köpte sex.”

6.3.1 Äckel

En särskild aspekt av förakt är en motöverföringskänsla av äckel och obehag som undersökningsdeltagarna beskriver. Äckelkänslan kan komma i samband med att patienten beskriver något som är speciellt starkt, exempelvis när det handlar om gränsöverskridanden med barn eller att någon blir illa behandlad på ett särskilt elakt sätt. Äcklet är också något som undersökningsdeltagarna har stött på som reaktioner från andra utifrån som hör talas om vad undersökningsdeltagarna arbetar med.

”Man blir äcklad, man blir störd, jag kan känna liksom att herregud vad hemskt.”

”Ibland kan det ju vara sådär så att man känner att man vill duscha och känner sig äcklad.”

6.4 Förförelse

Samtliga undersökningsdeltagare tar upp hur de blir förförda av patienterna, i varierande grad. Från att tycka att det är roligt att arbeta med målgruppen till att bli sexuellt upphetsad i mötet med patienten. De flesta undersökningsdeltagarna tycker att det är lätt att få en god allians med patienterna. En ytlig icke-närvaro som döljer en tomhet nämns som något som kan påverka psykoterapeuten att bli begeistrad och fascinerad av den spännande personligheten. Några av undersökningsdeltagarna tar upp att de är vaksamma så att de inte blir förförda för att kontakten är bra mellan dem och patienten. De nämner en risk för att patienten gör så som han brukar för att få kvinnor på fall och att psykoterapin kan bli ett pseudoarbete.

”Jag tycker ju att det här är ju en otrolig förmån att få jobba med den här gruppen som är så motiverade och som kommer i en allians ganska så snabbt faktiskt.”

”Man kan bli förförd på nåt sätt när man tycker att man kan får bra kontakt. Jag tänker att ja men nu gör vi rätt saker, nu jobbar vi verkligen, men så kanske det egentligen inte är det, utan det är så att han gör precis som han brukar göra för att få nån att tycka om en och liksom bli bekräftat och så där. Och så det där tänker jag är också en bit i terapin som man hela tiden får hålla på och bli uppmärksam på.”

”... en aspekt som ju inte är helt enkel att ta hand om men som är ofrånkomlig i den här typen av arbeten när man går så nära sexuell problematik det är ju, det är ju närheten till en slags sexuell upphetsning hos en själv som terapeut och det är ju, det är ju nånting som är väldigt väldigt skam och skuldfyllt att både uppleva och att tala men som det ju är viktigt att man kan erkänna.”

Den manliga undersökningsdeltagaren märkte av förförelsen på ett annat sätt, utifrån att han har samma kön som den absoluta majoriteten av patienterna.

”Det har märkts i överföringen, att de checkar av min reaktion när de berättar något, för att se om jag har erfarenhet av något de berättar. En del män i fängelset kunde fråga om min sexualitet, om jag var homosexuell till exempel.”

6.5 Brottet

Undersökningsdeltagarna beskriver hur de förhåller sig till brottet patienterna gjort sig skyldiga till genom att köpa sexuella tjänster genom att separera den brottsliga handlingen från patienten som har utfört handlingen.

Undersökningsdeltagarna anser genomgående inte att de har med brottet att göra, utan att någon annan är ansvarig för att hantera brottet. De är behandlare och psykoterapeuter och anser att deras uppgift är att behandla patientens problematik och därigenom förhindra nya brott, det eller de begångna brottet/ brotten anser de ska behandlas av någon annan. Brottet beskrivs som någonting utanför den terapeutiska behandlingen och som det är viktigt att skilja ut från människan som har begått brottet och som går i psykoterapi. Av vilken anledning det är viktigt framgår inte. Det är som att undersökningsdeltagarna behöver separera människan från brottet för att kunna hantera att ha patienten i psykoterapi.

”Den brottsliga delen är ju faktiskt polisens sak. Ja alltså handlingarna tycker jag ju inte om naturligtvis. Men det är ju inte att jag tycker mindre om människan för att han har begått ett lagligt fel. Då vore det ju ogörligt att jobba med såna där liksom en inriktning är det. Asså det finns, det går ju inte ihop.”

”Ja dessutom är det brottsligt. Och det, när du säger det tänker jag att ja det är det ju, ja just det. Där tänker jag att jag får, att jag ibland är för tillvånd för att när man jobbar med människor som tar narkotika och det är så olagligt så att det liksom, det kan jag inte lägga mig i. Och det är dumt för det måste jag ju göra också.”

En del patienter är anmälda och fällda för brott och andra är inte påkomna och anmälda för sexköpen. Det framkommer att undersökningsdeltagarna ibland kan uppmana patienterna att anmäla sig själv.

Undersökningsdeltagarna ser olika på om patienterna har köpt sexuella tjänster av vuxna som kan anses sälja sig frivilligt eller av minderåriga eller så kallade trafficking-offer. De beskriver att de upplever att det är lättare att arbeta med patienten om patienten inte har använt våld under sexköpet eller köpt sexuella tjänster av någon som inte anses sälja sex frivilligt.

”Sen blir det ju problem om de har köpt sex av minderåriga, för då blir det genast en kriminell, alltså en mer kriminell handling.”

7 Diskussion

7.1 Metoddiskussion

För att uppnå syftet med studien, att öka kunskapen om psykoterapi med män som köper sexuella tjänster, valdes en kvalitativ metod vilket lämpar sig väl när det gäller att undersöka upplevelser enligt Langemar (2008). Data samlades in med kvalitativa intervjuer där undersökningsslagarna upplevelser av olika aspekter av psykoterapiprocessen med män som köper sexuella tjänster efterfrågades. Studien har en bred ansats med intentionen att beskriva och utforska området för att få fram intressanta teman eftersom det finns få studier i ämnet.

Data från intervjuerna analyserades med tematisk analys, vilket är en kvalitativ analysmetod som innebär att data struktureras utifrån teman (Langemar, 2008). I och med intervjuguidens utformning, som delvis innehöll öppna frågor och delvis mer styrda frågor utifrån vissa ämnen, kan analysmetoden anses vara en kombination av deduktiv och induktiv metod. Tematisk analys anses vara en lämplig metod för frågeställningen eftersom den efterfrågar upplevelser hos psykoterapeuter. Analysen är utförd så att resultatet ska ha god förankring i de ursprungliga data från intervjuerna. Detta säkerhetsställs genom att ingen information har lagts till och att det som är viktigt finns med i de presenterade temana i resultatdelen (ibid.). Endast en person har tolkat och analyserat data, vilket är en svaghet då ytterligare personer skulle kunna haft andra sätt att strukturera temana på. Att en handledare har varit med i processen och följt och kommenterat arbetet väger delvis upp denna svaghet.

Det är oklart hur stor populationen legitimerade psykoterapeuter som arbetar psykoterapeutiskt med män som köper sexuella tjänster är, i Sverige eller i Stockholm. Mottagningar och privatpraktiserande psykoterapeuter i Stockholm som arbetar psykoterapeutiskt med sexuell problematik kontaktades utifrån ett tillgänglighetsurval och utifrån detta hittades sju personer som tackade ja till att delta i studien. Det blev även två parallella snöbollsurval då första undersökningsslagaren tipsade om en person, som hade en hemsida om sin verksamhet där ytterligare personer kontaktades varav två tackade ja. Den andra undersökningsslagaren gav också tips som ledde vidare till kontakt med ytterligare två undersökningsslagare. Enligt Langemar (2008) är det bästa utgångsläget att fritt välja deltagare utifrån populationen, utifrån vilka som bäst kommer kunna bidra med material för att kunna besvara frågeställningarna. Slumpmässiga urval fyller inget syfte för den kvalitativa representativiteten. Studiens urval skulle kunna vara icke representativt för populationen vilket kan påverka studiens generaliserbarhet (ibid.).

Meningsfullheten i att undersöka upplevelser av psykoterapi med en viss målgrupp patienter kan diskuteras. Målgruppen män som köper sexuella tjänster är smal. Det finns risk att resultatet är missvisande. Upplevelserna hos de intervjuade kan spegla arbetet med en bredare patientgrupp. Det kan vara svårt för undersökningsdeltagarna att svara på frågorna utifrån endast den specifika målgruppen som efterfrågas. Samhällsengagemanget och det politiska intresset för målgruppen visar att det är ett angeläget område att undersöka, vilket överväger svårigheterna att fånga upplevelserna av den avgränsade målgruppen. Att köpa sexuella tjänster är stigmatiserat och att avdramatisera psykoterapeutiskt arbete med män som köper sexuella tjänster kan lätta på skammen hos målgruppen och öka chanserna för att människor söker hjälp och stöd.

Skammen kan också påverka undersökningsdeltagarna på så sätt att vissa upplevelser och motöverföringsreaktioner kan vara skamfyllda även för psykoterapeuten. Detta kan leda till en risk för att inte få helt uppriktiga svar, vilket kan handla om både medvetna och omedvetna processer. Att två av intervjuerna genomfördes på allmän plats kan ha distraherat undersökningsdeltagarna och möjligheten finns att det kan ha påverkat deras uppriktighet, speciellt när det gäller känsliga delar som starka reaktioner i relation till patienterna. En så diskret plats som möjligt med största möjliga avstånd till människor i omgivningen valdes för att minimera den negativa effekten av distraktion.

7.2 Resultatdiskussion

Denna studie syftade till att öka kunskapen om psykoterapeuters upplevelser av psykoterapi med män som köper sexuella tjänster. Resultatet baseras på intervjuer med sju psykoterapeuter med erfarenhet av psykoterapeutiskt arbete med målgruppen. Undersökningsdeltagarna beskrev sina upplevelser som förståelse för patienternas problematik med olika förklaringsmodeller och en strävan efter ett visst förhållningssätt i terapin; förakt och äckel; förförelse samt hur de förhöll sig till brottet som sexköp innebär. Ett övergripande tema framkom i resultatet som en röd tråd. Detta tema beskrevs som balansakten som undersökningsdeltagarna upplevde att de förhöll sig till i behandlingsprocesserna.

I resultatet framkom att psykoterapeutiskt arbete med män som köper sexuella tjänster innebär starka känslor såsom förakt, äckel och förförelse. Detta stämmer med McDougalls (1996) beskrivning av psykoterapeutiskt arbete med patienter med sexuellt missbruksbeteende, där hon beskriver primitiva känslotillstånd genomsyrade av anal sadism och erotik. Balansakten mellan dessa känslor beskrevs av undersökningsdeltagarna, där det gällde att inte hamna i ena eller andra diket; varken fördöma och äcklas eller förföras. Krause (2009) menar att perversion gestaltas i form av äckel och förakt i psykoterapisituationen och att det finns ett starkt tabu mot äckel som motöverföringsreaktion. Resultatet visade att undersökningsdeltagarna tog sina motöverföringskänslor av äckel på allvar och tog ansvar för dem genom att ta upp dem med kollegor och i handledning.

McDougall (1996) betonar vikten av att uppmärksamma motöverföringsreaktioner för att kunna förhålla sig objektiv och neutral till patienters lagbrott samt balansgången mellan att acceptera och patologisera avvikande beteenden. Hon menar att detta även gör det lättare att hålla den psykoterapeutiska ramen som kan väcka patientens motvilja samtidigt som den har en trygghetsskapande funktion. Resultatet visade att undersökningsdeltagarna i hög grad accepterade patienternas lagbrott i den mån att de valde att förlägga den brottsliga aspekten av sexköpet utanför psykoterapirummet. I det här fallet har lagstiftaren utsett köp av sexuella tjänster till ett lagbrott, vilket kan innebära en konflikt om patienten inte upplever sitt köpande av sexuella tjänster som ett problem. Det gäller att hantera och problematisera konflikten i psykoterapin. Det kan hänga ihop med en annan dimension av balansakt som kan tänkas finnas i förhållandet mellan att fokusera på den sexköpande mannens inre intrapsykiska värld och att fokusera på hans relation till den yttre världen, hans sätt att relatera till de människor som han betalar för att ha sex med. Enligt Stoller (1979) innebär det perversa beteendet ett dehumaniserande av den andre. Är det möjligt att lägga ansvar på patienten för den andra parten utan att skuld- och skambelägga? Sandell et al. (1996) menar att ömsesidighet och genuin närhet i sexualiteten utesluter möjligheten att köpa sexuella tjänster i prostitution. Hur kan den psykoterapeutiska processen öka möjligheten för män som köper sexuella tjänster att kunna känna genuin närhet till andra? Svensson (2012), som i drygt 10 år har arbetat med psykoterapeutiska samtal med sexualbrottslingar på Norrtäljeanstalten, menar att en del av behandlingen går ut på att hjälpa förövaren att hantera sin skam på ett annat sätt än att förneka handlingen. Svensson menar att den brottsliga handlingen måste gås igenom i detalj och utan bortförklaringar, samtidigt som sexualbrottslingen upplever att psykoterapeuten vill honom väl och ser honom som en värdefull människa.

Resultatet visade hur undersökningsdeltagarna kände sig förförda i psykoterapier med män som köper sexuella tjänster. Boman och Green (2010) belyser en risk i att psykoterapeuten trivs i en idealiserad roll. Dean and Barnett (2011) som har undersökt den tangerande gruppen sexualbrottslingar fann att behandling av sexualbrottslingar innehöll upplevelser av den terapeutiska relationen som bland annat innehöll gränsutmaningar och förförelse. I övrigt är förförelse inte något som betonas i tidigare forskning eller teori. Detta skulle kunna handla om att det är skamligt att som psykoterapeut känna sig förförd eller attraherad och förledd i relation till patienter. Risken finns att undersökningsdeltagarna undanhöll information som är skamfylld gällande starka reaktioner, till exempel starka äckelkänslor gentemot patienterna eller upphetsning i relation till patienten eller dess berättelser. Endast en undersökningsdeltagare nämner möjligheten till sexuell upphetsning hos psykoterapeuter i arbetet med en målgrupp med denna typ av sexuell problematik. Vikten av att ta detta på allvar och våga ta upp reaktionen i handledning och kollegialt samarbete nämns. Temat förförelse fanns med hos fler undersökningsdeltagare men just denna aspekt fanns endast med hos en.

Möjligheten finns att denna aspekt av förförelse upplevs hos fler av undersökningsdeltagarna men att skammen hindrade dem att berätta om det, medvetet eller omedvetet.

Perversionsbegreppet kan appliceras även på andra parter i psykoterapi-situationen. McDougall (1996) betonar vikten av att psykoterapeuten tittar på sina egna psykosexuella skikt, för att fördjupa sin självinsikt och förståelse för patienten och för att undvika att endast peka ut patienten som den perversa när även psykoterapeuten innehar olika perversa inslag som kan vara nog så skamliga att föra upp i ljuset till kollegor och handledare. Risken är annars att vi ”riskerar att förvandlas till en skara fördomsfulla och moraliserande hycklare.” (s. 277). McDougall resonerar kring det perversa i psykoterapeutens intresse för patientens perversa inre. Hanson (2014) menar att sexualbrottslingar väcker makaber nyfikenhet vilket skulle kunna jämföras med perversion hos psykoterapeuten för att utforska sexköparens inre och yttre värld.

Resultatet avviker delvis från Boman och Green som i sin studie visar att det är svårt att skapa en stabil arbetsallians i psykoterapi med män som köper sexuella tjänster. Undersökningsdeltagarna framhäver snarare att det är lätt att skapa en allians med patienterna samt att det är en väldigt motiverad grupp patienter. Samtidigt finns en reservation för att det kan vara en förförelsemanöver som ligger bakom den positiva känslan, att det initialt kan upplevas som en grupp där det är lätt att skapa en god allians men att mer komplicerade processer och ambivalens ligger bakom fasaden av motivation och positiva känslor.

Den samhälleliga balansakten fortsätter när männen i sexhandeln och deras problematik belyses. Risken finns att kvinnorna i prostitutionen glöms bort. Vad är verksamt i kampen mot att minska prostitutionen på lång sikt? Att enskilda män får förståelse för sitt beteende och slutar köpa sex minskar ju prostitutionen men det kommer hela tiden nya män som mår dåligt och dämpar ångest med att agera ut och köpa sex. Dragic (2016, 20 maj) har intervjuat Simon Häggström som arbetar som polis i prostitutionsgruppen i Stockholm. Simon beskriver att köparna av sexuella tjänster blir allt yngre, och att det numera hör till vardagen att gripa 18- och 19-åringar. Kan psykoterapier förändra mäns syn på kvinnor och jämlikhet med följden av denna syn sprids vidare till kommande generationer? En förändrad syn på sexköparen som innebär att han blir utsatt för mindre skam och hat kan förhoppningsvis leda till att fler söker hjälp och förhindras att begå brott.

7.3 Förslag till fortsatt forskning

Studien hade en bred ansats där upplevelser av psykoterapi med män som köper sexuella tjänster efterfrågades. Resultatet visade till exempel att det finns en upplevelse av att bli förförd i psykoterapisituationen. Det skulle vara intressant att göra fortsatta kvalitativa studier på temat förförelse och sexuell upphetsning i psykoterapi med män som köper sexuella tjänster. Detta kopplat till resonemanget McDougall (1996) för om det perversa i att som psykoterapeut intressera sig för

patientens perversa berättelser. I relation till det skulle det vara intressant att studera hur psykoterapeuten förhåller sig till patienters berättelser om sexuella erfarenheter. I vilken mån vill psykoterapeuten höra om sexuella detaljer för att det ska hjälpa processen framåt för patientens hälsas skull och i vilken mån för sin egen längtan efter det hemlighetsfulla i sexualiteten?

Referensförteckning

- Boman, S., Green E. (2010). *Sex på köpet?: Reflektioner utifrån ett psykoterapeutiskt arbete*. RFSU Från: http://www.rfsu.se/Bildbank/Dokument/rapporter-studier/sex_pa_kopet_2010.pdf
- Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*. Vol. 3. Issue 2.
- Dean, C., Barnett, G. (2011). The personal impact of delivering a one-to-one treatment program with high-risk sexual offenders: Therapists' experiences. *Journal of Sexual Aggression*. Vol. 17. No. 3, pp. 304-319.
- Dragic, M. (2016, 20 maj). Att komma ut i verkligheten blev en käftsmäll. *Dagens Nyheter*. Hämtad från: <http://www.dn.se>
- Hanson, R. K. (2014). Treating sexual offenders: how did we get here and where are we headed? *Journal of Sexual Aggression*. Vol. 20. No. 1, 3-8.
- Janson, V. (2006). Perversion: Vad säger psykoanalysen? I *Sexualiteter* (s. 1-19). Stockholm: Svenska psykoanalytiska föreningens skriftserie nr. 8.
- Kjellgren, C., Svedin, C. G. (2012). *Utvärdering av samtalsbehandling med köpare av sexuella tjänster (KAST): Delrapport 6 ur Prostitution i Sverige*. Linköping University Electronic Press. Från <http://portal.org/smash/get/diva2:506328/FULLTEXT02.pdf>
- Krause, R. (2009). Drive and affect in perverse actions. I Fonagy, P., Krause, R., Leuzinger-Bohleber, M. *Identity, gender and sexuality. 150 Years after Freud*. London: Karnac Books.
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi. Att låta en värld öppna sig*. Stockholm: Liber
- Lennartsson, R. (2005). Lust, last och lagbrott: Könsköparen i nytt ljus. I Axelsson, B., Fornäs, J. (Red.). *Kulturstudier i Sverige. Nationell forskarkonferens. 13-15 juni, 2005, Norrköping, Sweden*. Från: <http://www.ep.liu.se/ecp/contents.asp?issue=015&volume=>
- Lennartsson, R. (2006). Mammans pojkar: Om könsköparen och den terapeutiska diskursen. I Zacharison, M., Meurling, B. (Red.). *Nytänkande och eftertankar: kön, kulturella föreställningar och livsvillkor: ett urval artiklar från STRAS-projektet*. Uppsala: Etnologiska avdelningen, Uppsala Universitet

- McDougall, J. (1996). *Kärlekens många ansikten: En psykoanalytisk undersökning av sexualiteten*. Falun: Natur och Kultur
- Mujaj, E., Netscher, A. (2015). *Prostitutionen i Sverige 2014: En omfattningskartläggning*. Rapport 2015:10. Länsstyrelsen i Stockholms län. Från <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/prostitution-kartlaggning-2014.pdf>
- Regeringen. (2008). *Regeringens skrivelse 2007/08:167. Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Från: <http://www.regeringen.se/49b70e/contentassets/149560f55fcd4c0c9a77e86da272be4d/handlingsplan-mot-prostitution-och-manniskohandel-for-sexuella-andamal-skr.-200708167>
- SFS 1998:408. *Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster*. Hämtad 17 januari, 2017, från Riksdagen, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1998408-om-forbud-mot-kop-av-sexuella_sfs-1998-408
- SFS 2003:460. *Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor*. Hämtad 17 januari, 2017, från Riksdagen, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460
- Sandell, G., Pettersson, E., Larsson, J., Kousmanen, J. (1996). *Könsköparna: Varför går män till prostituerade?* Stockholm: Natur och Kultur
- Sandin, G., Kandell, A. (2007). Sex as protection against intimacy and closeness: working with buyers and sellers of sex. I Ludlam, M, Nyberg, V. *Couple Attachments. Theoretical and Clinical Studies*. London: Karnac Books.
- SOU 2010:49. *Förbud mot köp av sexuell tjänst: En utvärdering 1999-2008*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer. Från: <http://www.regeringen.se/49bb8a/contentassets/2ff955c847ed4278918f111cca880dd/forbud-mot-kop-av-sexuell-tjanst-en-utvardering-1999-2008-sou-201049>
- Stoller, R. J. (1979). *Sexual excitement. Dynamics of erotic life*. London: Maresfield Books
- Svedin, C. G., Jonsson, L., Kjellgren, C., Priebe, G., Åkerman, I. (2012). *Prostitution i Sverige: Huvudrapport. Kartläggning och utvärdering av prostitutionsgruppernas insatser samt erfarenheter och attityder i befolkningen*.

Linköping University Electronic Press, 2012. Från
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-75383>

Svensson, B. (2012). *De mest hatade. Om pedofiler och andra sexualbrottslingar*.
Stockholm: Ordfront

Bilaga 1

Information om deltagande i studie

Syfte

Syftet med studien är att öka kunskapen om psykodynamiska psykoterapier med män som köper sexuella tjänster.

Studiens upplägg

Jag kommer intervjua några leg. psykoterapeuter med erfarenhet av psykodynamiska psykoterapier med män som köper sexuella tjänster. Intervjuerna kommer vara semi-strukturerade. Intervjuerna kommer att spelas in och sedan skrivas ut i textform. Materialet kommer att analyseras och mynna ut i en C-uppsats inom ramen för Psykoterapeutprogrammet på St Lukas / Ersta Sköndals Högskola i Stockholm. Du kommer att kunna ta del av uppsatsen via Ersta Sköndal Högskolas digitala vetenskapliga arkiv - DiVA - som du kan nå via denna länk: <http://esh.diva-portal.org>

Anonymitet

Största möjliga konfidentialitet eftersträvas i undersökningen genom att ingen obehörig får ta del av materialet. Materialet förvaras så att det bara är åtkomligt för mig som är undersökningsledare. Intervjupersonerna kommer att avidentifieras i uppsatsen så att det inte går att koppla resultatet till enskilda individer.

Frivillighet

Deltagandet i studien är frivilligt och du har rätt att när som helst avbryta intervjun eller välja att inte svara på frågor.

Om du har frågor om studien, vänligen kontakta:

Hanna Sjöstedt
hanna_XXX@XXX.com
0709-XXX XXX

Bilaga 2

INTERVJUGUIDE

Bakgrundsfrågor:

Ålder?

Utbildning?

Antal års erfarenhet av målgruppen?

Kan du berätta lite om dina erfarenheter att arbeta psykoterapeutiskt med män som köper sexuella tjänster?

Hur skulle du beskriva de psykoterapier du har haft med män som köper sex?

Vad är mest utmanande i mötet med dessa män?

Har du träffat kvinnor som köper sex?

Hur har ditt kön spelat roll i terapin?

Vad fungerar i behandlingen?

Vad fungerar inte?

Hur påverkar männens problematik terapiprocessen?

Hur upplever du terapierna med dessa män?

Hur påverkar de dig?

Hur ser du på överförings- och motöverföringsprocesser i terapin med målgruppen?

Hur upplever du alliansen i terapierna med målgruppen?

Vad har du upplevt varit viktigt i bemötandet av målgruppen?

Hur påverkas du av brottet som männen begått?